

עלון סגל ההוראה תשע"ז
מס' 11 | סמסטר א'

עריכה

טלי פריד, ניצה דורי

גרפיקה ועיצוב

תמי יהושע, מורן כהן

הוצאה לאור

כתובת המכללה: רח' הים התיכון 7, קרית שמואל, חיפה 2640007
מען למכתבים: ת.ד. 906, קרית שמואל, חיפה, 3100801
טלפון: 04-8780000, פקס: 04-8714445
Email: shaanan@shaanan.org

תוכן עניינים

עמ' 4	שלוש מתנות יקרות	דבר נשיא המכללה
עמ' 5	חינוך כיציאה מעבדות לחירות	דבר תורה
עמ' 7 עמ' 8	ד"ר ארי גייגר, רנן אשכנזי, ד"ר ליאורה שפרס ד"ר יוסי זיו, ד"ר לאה דולב	נעים להכיר
עמ' 9 עמ' 11 עמ' 12	מסגרת לימודי הגברים במכללה מחזור ב' למסלול 'כנפי רוח' מדרשת עורי צפון	מבט אל מסלול הבנים ותכניות ייחודיות
עמ' 13 עמ' 15	גבורה - של מי? פרויקט בנושא זיכרון השואה	שיתוף בעשייה ובשיח חינוכי פדגוגי
עמ' 18 עמ' 22 עמ' 23 עמ' 24 עמ' 26	מסע לטרנוב, 2016 כנס הוקרה לרגל פרישתו של פרופ' מאורי לגמלאות הרצאה בבית הדין הבינלאומי בהאג סיורים ופעילויות בעקבות יום הקדיש הכללי, עשרה בטבת שיח מרצים בקיבוץ לביא	סיורים וכנסים
עמ' 27 עמ' 28 עמ' 29	גן בעדן - מקרא בעיון הגאולוג, שאננט - עלון השבת של המכללה לו כלה דרכנו אירוע השקת כתב העת האקדמי "בין השורות"	עלי ספר
עמ' 30		מילת סיום

דבר נשיא המכללה

שלוש מתנות יקרות פרופ' יחיאל פריש

צוות יקר, עם סיום סמסטר א' של שנת תשע"ז
ברצוני להעניק לכם שלוש מתנות יקרות.

שנו רבותינו: שני חכמים עמדו בעולם אחד מישראל
ואחד מעובדי כוכבים: אחיתופל מישראל ובלעם
מאומות העולם ושניהם אבדו מן העולם. וכן שני
גיבורים עמדו בעולם אחד מישראל ואחד מאומות
העולם: שמשון מישראל וגולית מאומות העולם
ושניהם אבדו מן העולם. וכן שני עשירים עמדו
בעולם, אחד מישראל ואחד מאומות העולם. קורח
מישראל והמן מאומות העולם ושניהם אבדו מן
העולם. ומדוע? מפני שלא חיכו למתת אל. אלא
חטפו אותה להם.

דברים אלה מזכירים את דבריו של הפילוסוף
האנגלי בן המאה השבע-עשרה, תומס הובס,
בספרו "לוייתן". הובס מציג בספרו את ההיסטוריה
האנושית כהיסטוריה של מאבקי כוח, הישרדות,
צבירת רכוש, תוקפנות. לדבריו בספר, עד שאדם
ממלא את תשוקותיו להשגת כוח אחר כוח עד יום
מותו (שם, עמ' 68).

זהו יצר קמאי מולד הנמצא בכל אדם באשר הוא
אדם. הרצון לשלוט, לצבור, לשרוד. סיבה נוספת
לתכונה זו של האדם על-פי הובס, היא הרצון
להתגונן מפני תוקפנותם של בני אדם אחרים.

באופן זה שומר האדם על חייו (שם, עמ' 91).
המאבק המתמיד הזה בו כל אדם דואג להישרדותו
שלו, מנסה להשתלט על מה ששייך לו ועל מה
שאינו שייך לו, זהו אותו "לוייתן" רב עוצמה. או אם
תרצו: "הפיל שבחדר".

אומנם גבורה, עושר וחוכמה הן תכונות
חשובות, אבל מתי? בזמן שהן ניתנות לנו
כמתת אל. כאשר אדם מנסה להשיג
תכונות אלו או נכון יותר, מתנות אלו, בכוח,
הוא בטל ועובר מן העולם.

מאחל לכל אחד ואחת מכם שלוש מתנות
אל אלו מידי שמיים:

גבורה - בעמידה מול כיתות סטודנטים
מלאות ובהתחזקות הגוף והנפש מולם
כדי להעשיר אותם בידע ובהענקת כלים
לחינוך. לא ברפיסות. לא ברוח נמוכה. לא
בשפלות קול וגוף. אלא בגבורה!
עושר - לא בנכסים חומריים. בנכסים
רוחניים שימלאו אתכם, יגדשו אתכם ומהם
תוכלו להעניק גם לתלמידים!
חוכמה - עין רואה, לב שומע, נפש
לסטודנטים הומייה. קשובה. אמפתית.
מזדהה. חומלת ומכילה!

אוהבכם ומוקירכם,

יחיאל

לרפואת אמי לאה בת חיה הי"ו

חינוך כיציאה מעבדות לחירות מרים שיפרוביץ'

בספר שמות עוסקת התורה בתהליך המכונן של התהוות עם ישראל שעיקרו יציאה מעבדות מצרים לחירות. לכאורה עסוקים אנו בעבדות וחירות בממד הפיסי בלבד אך גם מעיון בפשט הכתובים ופרשנות חז"ל, נראה כי מושגים אלו מתפרשים גם בממדים הנפשיים והרוחניים.

אחד מתיאורי עבדות מצרים שמשכו את עיני, נמצאים בתגובת פרעה לבקשה של משה ואהרן להוציא את בני ישראל ממצרים: "וַיֵּצֵא פְּרַעֲהוּ בַּיּוֹם הַהוּא אֶתָּה נְגָשִׁים בָּעַם וְאֶת-שִׁטְרֵי לֹא תֹאסְפוּ לִיתֵת תְּבֹן לָעַם לְלֶבֶן הַלְּבָנִים כְּתִמּוֹל שְׁלֹשֶׁם הֵם יִלְכוּ וְקִשְׁשׁוּ לָהֶם תְּבֹן וְאֶת-מִתְכַּנֶּת הַלְּבָנִים אֲשֶׁר הֵם עֹשִׂים תִּמּוֹל שְׁלֹשֶׁם תְּשִׁימוּ עֲלֵיהֶם לֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ כִּי-נִרְפִּים הֵם עַל-כֵּן הֵם צִעְקִים לֵאמֹר גִּלְכָּה נִזְבְּחָה לֵאלֹהֵינוּ תִּכְבֹּד הָעֶבֶדָה עַל-הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲשׂוּ-בָּהּ וְאֵל-יִשְׂרָאֵל בְּדַבְרֵי-שָׁקֶר" (שמות ה', ו-ט).

פרעה מחליט להכביד את עבודת הפרך, על מנת שלא יוותר לבני ישראל זמן פנוי לחשיבה. פרעה הבין רעיון מהותי על עניין העבדות, והוא שעל מנת ליצור תודעת עבדות יש צורך לנטרל את יכולת המחשבה. הזמן הפנוי מאפשר חשיבה על חרות ורצון. "נרפים הם" ולכן הפתרון הוא להעסיק אותם באופן כה אינטנסיבי, עד שלא לא יוותר זמן לחשיבה.

במובן זה היכולת לחשוב, להיות ברפלקציה על העשייה בחיים. מבטאת את החירות האנושית.

לא בכדי המצווה הראשונה בתורה קשורה לזמן. "החודש הזה לכם" (שמות י"ב, ב). הזמן היהודי בנוי בעיקרו על האיזון בין עשייה למנוחה, המאפשר את חירות המחשבה ונובע באופן עמוק מתפיסת החירות, "למען ינוח עבדך ואמתך כמוך" (דברים ה', יד).

בספרו הנודע של פאולו פריירה, מייסד אסכולת הפדגוגיה הביקורתית, "פדגוגיה של מדוכאים", מתאר פריירה את התלמידים בתקופתו כעבדים, חסרי יכולת מחשבה ביקורתית ויצירתית. "התלמידים המנוכרים כעבדים... מקבלים את העובדה שבורותם מצדיקה את קיומו של המורה... ככל שתלמידים עושים יותר למען אחסנת הפיקדונות שהופקדו בידם, פוחתת יכולתם לפתח את המודעות הביקורתית העשויה לצמוח מהתערבותם בעולם כמחולל תמורות" (עמ' 61-62).

השחרור מיחסי הכוח המדכאים על-פי פריירה הוא באמצעות יצירת שיח שוויוני בין מורה לתלמיד. "אולם המחנך ההומניסט, המהפכן... עליו לכוון את מאמציו, במקביל למאמציהם של התלמידים, לעסוק

"התלמידים

המנוכרים כעבדים

מקבלים את העובדה

שבזכות מצדיקה

את קיומו של המורה.

ככל שהתלמידים עושים יותר

למען אחסנת הפיקדונות

שהופקדו בידם,

פוחתת יכולתם לפתח

את המודעות הביקורתית

העשויה לצמוח

מהתערבותם בעולם

כמחולל תמורות"

"אז תקרא 'חרות' "

אלא 'חרות' ,

שאין לך זן חורין

אלא מי שמוסק

במאד תורה "

(אזולו, זא)

לפי מקור זה לא כל אחד זוכה שתלמודו מתקיים בידו. אפשר ללמוד את התורה כידע בלבד ועדיין לא יתרחש דבר משמעותי.

כדי להסביר מהו הדבר שמאפשר לימוד משמעותי חז"ל משתמשים בדימוי המרתק של המדבר. דרך הדימוי של המדבר הם למעשה מתארים את מידת הענוה כתנאי הכרחי להצלחת הלימוד. במובן זה ניתן למצוא חיבור גם להגותו של פריירה המציע למורה עמדה של ענוה מול תלמידיו המאפשרת שיח של שותפות, צמיחה ולמידה הדדיים.

אני רוצה להציע, לראות בתהליך החינוכי כניסה למדבר, לא במובן השלילי של שממה אלא במובן שחז"ל מכוונים אליו. מדבר שבו כולם שווים מול האל, כולם חסרי אונים, כולם צמאים למים. מרחב של ענוה, מרחב של שיח, מרחב של חירות שיש בו קבלה משותפת של תורה חדשה.

בחשיבה ביקורתית... עליו להיות חדור באמונה עמוקה באדם וביכולתו ליצור. לשם כך עליו לכונן את יחסיו עם התלמידים על בסיס שותפות" (עמ' 63).

חז"ל מגדירים את המושג חירות בהקשר של לימוד תורה "אל תקרא 'חרות' אלא 'חרות', שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה" (אבות ו', מב).

נשאלת השאלה למה מתכוונים חז"ל, במה הם מוצאים בלימוד תורה מימד של חירות? האם כל לימוד תורה יביא לחירות?

במסכת עירובין נד ע"א נאמר "אמר רב מתנה: מאי דכתיב ומדבר מתנה - אם משים אדם עצמו כמדבר זה, שהכל דשין בו - תלמודו מתקיים בידו. ואם לאו - אין תלמודו מתקיים בידו".

ד"ר ארי גייגר

אני גר בנתניה ואב לשלושה ילדים. למדתי בישיבת הר עציון ולאחר מכן באוניברסיטת בר אילן. אני מלמד בתכנית לתואר שני בהוראת תנ"ך בראי הפרשנות היהודית לתולדותיה (בנים). בנוסף אני מלמד היסטוריה של ימי הביניים באוניברסיטת בר אילן ובמכללת אורות ישראל. תחום העניין המחקרי שלי הוא היסטוריה תרבותית ודתית של אירופה בימי הביניים, יחסים בין יהודים לנוצרים והבראיזם נוצרי. את עבודות המחקר שלי בתארים המתקדמים עשיתי בנושא הקשור בשימוש שעשו פרשנים נוצרים בפירושים יהודיים לתנ"ך.

רנן אשכנזי

אני בן 63 ונולדתי וגדלתי בשיקגו, יש לי שתי בנות נשואות ושבעה נכדים. מורה לאנגלית EAP.

הייתי חניך נלהב בבני עקיבא ואני וחברי ניהלנו התנועה ומחנה מושבה למספר שנים וביד רמה. בשנת 1978 אני ואשתי עלינו ארצה במסגרת גרעין קיבוצי - חלוצי של תנועת בני עקיבא לקבוץ מעלה גלבוע. מלאתי מספר תפקידי מפתח כגון מזכיר ומרכז המשק של הקיבוץ. בתחום העבודה החקלאי הקמתי וריכזתי ענף הרפת. תוך כדי ניהול הרפת עשיתי תואר שני במנהל עסקים.

בשנת 1998 עזבנו את הקיבוץ ועברנו לגור בהושעיה. המשכתי לנהל רפתות בעמק יזרעאל ועמק הירדן. בשנת 2011 נאלצתי להפסיק לעבוד בגלל סיבות אישיות. בשנת 2015 נתבקשתי להצטרף לצוות האנגלית במכללה והעבודה במכללה ממלאת אותי בסיפוק רב. בדצמבר 2016 התחלתי ללמד אנגלית באולפנית טבריה. אני גם מרצה מבוקש. אני מרצה על ההתמודדות של מטפל העיקרי של חולי אלצהיימר. בתחום הזה אני משמש כפרנט מקצועי לעמותת עמדא.

ד"ר ליאורה שפרס

אני נשואה, אם לארבעה ילדים מתוקים. כעת אני מתגוררת בקרית שמואל, חיפה, אך אני במקור מלוס אנג'לס. Ph.D, פסיכולוגית קלינית מומחית. עובדת בתחום של פסיכולוגיה למעל 10 שנים, עם מגוון של ניסיון. חוץ מלהיות מרצה במכללה המשובחת שלנו אני עובדת בבית חולים לגליל המערבי כפסיכולוגית של אונקולוגיה מספר ימים בשבוע ובעלת קליניקה פרטית בקרית שמואל.

ד"ר יוסי זיו

נולדתי וגדלתי בגבעתיים של שנות השישים.

התחנכתי בבתי ספר השייכים לחס"ד באזור המרכז. שבע שנים טובות למדתי בישיבת הר עציון שבאלון שבות, במהלכן שרתתי כלוחם בשריון והתחתנתי עם רקפת, שהיא אימא נפלאה לשבעת ילדנו ועו"סית, קצינת מבחן לנוער.

את ראשית עבודתי כמורה עשיתי בחברת הנוער של קיבוץ עין צורים ולאחר מכן, כשעברנו לגור במרכז שפירא, חינכתי כיתות בנים בתיכון מקיף שפיר ובפנימייה המקצועית שפעלה כחלק מכיתות התיכון. כאן, באמצע שנות השמונים, נחשפתי לראשונה

לתלמידים ממוצא אתיופי. היחשפות, שרק בדיעבד הבנתי, שהיא שינתה את חיי. לקראת סוף שנות התשעים עברתי לעבוד בתיכון חילוני בגדרה, בו הקמנו מגמה ללימודי תושב"ע ברמה מוגברת. במקביל לעבודתי בגדרה התחלתי במסלול של לימודים אקדמאים במחלקה לתלמוד של אוניברסיטת בר אילן, בה סיימתי את שלושת תאריי.

כאשר התלבטתי בבחירת נושא לתזה נזכרתי בתלמיד "יוצאי אתיופיה ובמסורות ההלכתיות המעניינות והשונות ששמעתי מהם. בחרתי לכתוב תזה על מנהגי טהרה של ביתא ישראל ומאז ועד היום ה"חידק אתיופיי" מקנן בי בעוצמה רבה. דוקטורט כתבתי על הלכות שבת של ביתא ישראל ובקרוכ ייצא לאור ספרי בנושא 'יחג ומועד בביתא ישראל'.

מלמד במקביל גם במכללת אורות ישראל ומשמש כמד"פ במכללת הרצוג. שמח להצטרף למשפחת שאנן כמרצה בתכנית תואר שני לבנים.

לאחרונה הוקמה קבוצה אינטרנטית בשם 'לביא ברשת' העוסקת בתיעוד וחקר הלכה האתיופית. המתעניינים בנושא מוזמנים להצטרף: yosiziv@bezeqint.net.

ד"ר לאה דולב

מתגוררת ביישוב קהילתי, מנוף, במ.א. משגב, לצידו של יוסי בן זוגי כבר כמעט 40 שנה. אמא לשלושה בנים וסבתא לנכד ושתי נכדות. אני מאוד אוהבת לטייל רגלית - גם בארץ וגם בחו"ל.

החיבור שלי לדוקטורט (המחלקה להוראת המדעים, הסכניון, 2012) עסק בשיקולים בעיצוב משימות למידה למורים למתמטיקה.

בכל שנות פעילותי המקצועית לימדתי מתמטיקה בעל-יסודי, בכל רמות הלימוד. במקביל ובנוסף, ב-25 השנים האחרונות, אני עוסקת בפיתוח והטמעה של מסגרות ותכנים בהקשר של התפתחות מקצועית של מורים למתמטיקה.

ב-6 השנים האחרונות אני מנהלת את הוראת המתמטיקה ברשת אורט ישראל.

בפיתוח משימות ואתגרים למורים אני רואה חשיבות רבה לשלב בין העוצמה הקוגניטיבית של המשימה לבין העוצמה המוטיבציונית שלה. למשל, עידוד לפתור בעיה מתמטית בדרכים מגוונות מזמן ללומד העמקת קשר בין מושגים ורעיונות מתמטיים (עוצמה קוגניטיבית), ומשקף עוצמה מוטיבציונית באפשרות שלומדים רבים יוכלו להציג דרכים ורעיונות שונים בפני עמיתיהם.

השנה התחלתי ללמד ב"שאנן" ורואה בזה הזדמנות להתחדש ולהכיר את המורים לעתיד בשלב קדם-הוראה וגם הזדמנות לחזור לפעילות מחקרית-אקדמית.

מבט אל מסלול הבנים ותכניות ייחודיות

מסגרת לימודי הגברים במכללה ד"ר הראל שפירא

הנוכחות הגברית בקמפוס המכללה מורגשת השנה יותר מאשר בשנים קודמות, וזאת מכיוון שלשנת הלימודים הנוכחית נרשמו ללימודים במכללה מספר שיא של סטודנטים גברים, כתוצאה מפעילות מאומצת ומשותפת של סגל הנהלת המכללה במהלך הקיץ האחרון.

כ-130 סטודנטים חדשים לומדים השנה במכללה במסלולי הלימודים הבאים:

לומדים סדירים במכללה - 31 סטודנטים נרשמו ללימודים סדירים במכללה, חלק ניכר מהם לומדים בישיבות ההסדר בצפון (בעיקר: עכו, חיפה, טפחות, נהריה), וחלק מהם בוגרי תיכונים דתיים המתגוררים באזור הצפון. מסגרת לימודים זו מתקיימת במכללה זו השנה החמש עשרה.

נכון להיום, עדיין יש ישיבות הסדר בצפון שבחוריהם אינם לומדים במכללת שאנן אלא במכללות מרוחקות מסיבות שונות, והאתגר לשכנע אותם לבוא ללמוד במכללת שאנן רובץ לפתחנו לקראת השנים הבאות.

לומדים סדירים בשלוחות - לשלוחת המכללה בישיבת ההסדר בקריית שמונה, שנפתחה לפני 4 שנים, נרשמו השנה 13 סטודנטים סדירים להתמחות היסטוריה-תושב"ע.

ולשלוחת המכללה בישיבת ההסדר בצפת, שנפתחה השנה מחדש לאחר הפסקה של כמה שנים, נרשמו 25 סטודנטים סדירים ללימודים במסלול יסודי בהוראה כוללת. יצוין, שמרבית הלימודים של הסטודנטים בשלוחות, מתקיימת בפועל בקמפוס המכללה.

לומדי השלמה - 17 סטודנטים נרשמו השנה ללימודי השלמה. סטודנטים אלו, רובם בוגרי ישיבות הסדר, הגיעו אלינו עם תעודת הוראה ממכוני הוראה שונים של החינוך העצמאי, ומסגרת לימודי ההשלמה שלהם במכללה עומדת על כשנה וחצי עד שנתיים. ברוב המקרים מדובר בסטודנטים מבוגרים יותר, בעלי משפחות ועובדים בהוראה.

חרדים - לקראת שנה"ל הנוכחית פנינו למגזר החרדי (בשיתוף פעולה עם הרב אריאל קהניאל, בוגר המכללה, המעורה במגזר החרדי בצפון ועוסק בחינוך ובהכשרת מורים). התגבשה קבוצה טובה מאוד של 20 סטודנטים סדירים הלומדים התמחות היסטוריה-תושב"ע, ו-14 סטודנטים הלומדים לימודי השלמה בהתמחות תושב"ע.

רוב הלימודים של הסטודנטים החרדים מתבצעת במשותף עם הסטודנטים שאינם מרקע חרדי, אך חלק מהקורסים שלהם ייחודיים רק להם ולצרכיהם.

הסבת אקדמים - 6 סטודנטים בעלי תואר ראשון או שני. מסגרת הלימודים של קבוצה זו, כמו גם של הקבוצה הקודמת, מתקיימת על פי רוב במשותף עם הלומדים הסדירים (הגברים) ולא עם הנשים שלומדות לימודי השלמה (בימי רביעי).

תואר שני - לראשונה נפתחה השנה מסגרת ללימודי תואר שני לגברים בלבד (במקביל לקבוצת הנשים). 11 סטודנטים לומדים במסגרת זו, ובכללם כמה בוגרים של המכללה. מסגרת הלימודים שלהם מתקיימת בימי רביעי, תחת ניהולו של ד"ר ערן לויזון ופרופ' טלי הורוביץ. בודדים מסטודנטים אלו, הזקוקים לקורסי השלמה, לומדים קורסים בודדים עם הסטודנטים הסדירים לתואר ראשון.

במהלך תקופת ההרשמה ללימודי תואר שני התברר לנו, שרבים מהבוגרים שלנו מתעניינים בלימודי תואר שני, אך מחפשים תואר ניהולי או תואר פרקטי יותר ולכן פונים ללמוד במסגרות אחרות (ובפרט שיש מסגרות בהם לא נדרש ניסיון חינוכי כתנאי קבלה). רבים מהם מצרים על כך שאין עדיין לימודי תואר שני בייעוץ חינוכי במכללה, וממתנים לכך בקוצר רוח.

התמחויות הלימוד של הגברים - רוב הסטודנטים לומדים בהתמחויות היסטוריה, תנ"ך ותושב"ע,

ואילו בהתמחות מתמטיקה ובמסלול החנ"מ כמות הסטודנטים לא גדולה אך אנחנו מקוים שגם בהם הכמות תגדל. הלימודים במסלולים אלו מתקיימים באופן מבוך ומקצועי ביותר.

אתגר שעומד לפתחנו הוא לפתוח את התמחות אנגלית לגברים. כל שנה יש בודדים בלבד שמתעניינים בכך, אך טרם הצלחנו לגבש קבוצה מכובדת שתצדיק את פתיחת ההתמחות לגברים. סגל המרצים במכללה בהתמחויות השונות משותף ומלמד גם את הסטודנטיות וגם את הסטודנטים, והדרישות ורף הלימודים זהה.

היקף הלימודים - מסגרת הלימודים של הבנים בנויה אחרת מזו של הבנות. במרבית מסלולי הלימודים של הגברים, מתקיימים קורסים מרוכזים בתקופת המבחנים בסיום סמסטר א' ובסיום סמסטר ב', בחופשת סוכות ובחופשת פסח. בנוסף, הסטודנטים לומדים במכללה גם בסמסטר קיץ

שהינו עמוס ביותר (בקיץ האחרון התקיימו בתקופת הקיץ מעל 20 קורסים). לכן היקף הלימודים של הסטודנטים במהלך סמסטר א' וסמסטר ב' נמוך יותר בהשוואה לסטודנטיות. בנוסף לכך, סטודנטים הלומדים התמחות קודש ובמקביל לומדים בישיבה, זכאים להכרה מסוימת בגין לימודי ישיבה ולכן היקף הלימודים שלהם במכללה מופחת.

אפיון הסטודנטים - הגיל הממוצע של הסטודנטים גבוה בכמה שנים מהסטודנטיות. חלק ניכר מהם נשוי. לחלקם יש ברוך ה' כבר כמה צאצאים. כתוצאה מכך, רבים מהם כבר עובדים בהוראה או בעבודות מזדמנות אחרות, ולכן לעיתים הם

פחות פנויים ללימודים במכללה, וכל מטלה נוספת מכבידה עליהם. על פי רוב, הסטודנטים אוהבים קורסים שיש בהם "תכל'ס" ומאידך מתקשים עם קורסים תיאורטיים וקורסים שדורשים תהליכים נפשיים, ובעיקר מסתייגים מדרישות שנראות להם כמיותרות. כשיש להם הערות וביקורות (ויש!) הם לא מתביישים מלומר זאת באופן מפורש.

בוגרים - חלק נכבד מהבוגרים עוסקים בהוראה, וחלקם (בעיקר החדשים שבהם) עדיין מחפשים מקומות עבודה ומשתדלים לשמור על קשר כדי שנסיעה להם למצוא מקום עבודה, וכן אף כדי לקבל ייעוץ והכוונה להמשך לימודים והתפתחות מקצועית. לעיתים עולה הרושם, שכמעט כל סטודנט שסיים ללמוד במכללה ממשיך הלאה ללימודים לתואר שני, מתוך הבנה שהדבר יאפשר לו להתבסס כלכלית ומקצועית.

שונות - בעקבות מספר הסטודנטים הגבוה, החל משנה זו מתקיימת תפילת שחרית בכל יום ראשון בשעה 7:50, בנוסף למניינים רבים לתפילת מנחה וערבית.

קבוצת החרדים דואגת להתוועדויות חסידיות בהפסקה הגדולה באמצע היום, בליווי דברי תורה אוכל ושתיה, כאשר השיא היה בערב י"ט בכסלו, וכלל ריקודים ושירים שסחפו מרצים וסטודנטים רבים.

אגודת הסטודנטים של הגברים התבססה בפעילותה, מעורבת ופעילה מאוד, ומארגנת אירועים ויוזמות שונות לאורך השנה. במהלך סמסטר ב' יטוס סטודנט לשליחות לכמה חודשים מטעם המכללה לישיבת בני עקיבא בטורונטו.

וזו היא רק ההתחלה! בהצלחה!

מחזור ב' למסלול 'כנפי רוח' לימור לבקוביץ לבאן, מנהלת המסלול

היננו מציינים
ה'תשפ"ב
ביום ראשון, 12.12.2021
בשעה 18:00

אם גם את אמיז חלמ חינוך ביחד נהפוך את החלום למציאות הרבה לפני מה שחשבנו!

ואפילו אם כדאי להתחתן עוד השנה? כן... יש לנו
כבר סטודנטית מאולפנת בר אילן, שהתארסה
בשבוע האחרון. מזל טוב!

הבנות משמשות כ'חבורת משימה', שלהן אחריות
ולכידות הדדית מחד, ומנגד בזכות החוויה וההווה
הקבוצתית נוצרת למידה שיתופית שבה הפרטים
צומחים אחרת, גבוה יותר ועמוק יותר. כי כפי
שכתב הרב קוק זצ"ל: "כשהאדם גדל גדל כל
העולם עימו".

התופעה הנ"ל ממש מורגשת במפגשים שלנו,
אנחנו מחזקים וצומחים ביחד ונוצרת למידה
חברתית רגשית משמעותי, שמגדלת את הפרטים
בה בעוצמות הרבה יותר חזקות מהצמיחה הפרטית
של כל אחת שקורת מעליה מדופק החיים.

בנוסף הבנות, כידוע, השתלבו בכל מסלולי הלימוד,
כסטודנטיות, מן המניין במסלולים: על-יסודי, יסודי,
גיל הרך, חינוך מיוחד ואנגלית. וזכות לקבל ציונים
גבוהים ושכר על עמל.

בנות 'כנפי רוח' הינן בנות שעוד מימי האולפנה היו
מנהיגות חברתיות אקטיביסטיות.
במקביל ללימודי התיכון, עסקו בהתנדבויות שונות
בעמותות ובארגונים חברתיים, הדריכו וריכזו סניפי
בני-עקיבא ועזרא.

תלמידות מצטיינות, בעלות הישגים גבוהים בהיבט
האישיותי והלימודי (תעודת בגרות ממוצע 100).
כאלה, שאת/ה ואני רוצים שיהיו המחנכים של
ילדינו! עם מעוף מחשבה וכוח רצון, שיוזעו
להתנהל במקביל בין משימות החיים בדעת גבוהה
וכלב שמח.

תודה לבורא עולם, ולהנהלת המכללה, זה גם
מצליח, והנה הסתיים הסמסטר, במהלכו נפגשנו
מידי שבוע לקורס 'מנהיגות חינוכית', שם עסקנו
בפיתוח מקצועי ואישי, במנהיגות הסתגלותית,
מוטיבציה, ניהול מוסרי של כיתה, וניהול זמן
באקדמיה ובשירות הלאומי.

הבנות זוכות לליווי אישי שלי במקום השירות,
במכללה, ועל בסיס אישי יומיומי.

בעת האחרונה אני חשה שהעולם מתקדם ומתפתח
ועל מסלולי הכשרת המחנכים להתקדם ולהקדים
באופן חדשני, חקרני ויצירתי. לתווך לרלוונטיות
לדור הבא.
אז איך עושים זאת שילכו יונקותיו וישרישו, ויהי כזית
הודו? וריח לו כלבנו? (הושע י"ד, ז).

מסביר המלבי"ם: "ילכו יונקותיו" שהם הענפים
הרכים שעולים מן הארץ אצל השורשים הם ילכו
ויתפשטו, ר"ל הבנים שיהיו באחרית הימים שהם
היונקות שעלו אחרי השורשים הקדמונים שהכו
ונתבטלו הם יהיו לעצים רעננים נושאי פרי, "ויהי
כזית הודו" שהזית ייתן שמן למאור, כן יאירו באור ה',
והזית עלו רענן בקיץ ובחורף וכן יתמידו בהצלחתם
בכל הזמנים, "ורח לו כלבנו" ועדן יהיה להם ריח
הלבנון שהיא הקדושה והטהרה המתייחסת אל
הלבנון בארץ ישראל הקדושה והטהורה.

מה שרואים היום כבר נחשב כעבר ועלינו להמציא
את המחר! ולהנביט מן העבר.

מדרשת עורי צפון טל דנה, רכזת המדרשה

בדורנו, הצימאון ללמוד תורה לעומק הולך ונעשה נחלת הכלל. אמר הרב קוק שיסוד האומה ביחס העתיד שלה תלוי ביסוד החינוך.

מתוך רצון להיות חלק מתהליך עמוק זה בצפון, הוקמה השנה מדרשת "עורי צפון" לבנות המעוניינות להרחיב במסגרת לימודי ההוראה, את לימודי הקודש בסגנון מדרשתי, באיכות ובכמות.

בשיתוף עם פרופ' פריש וד"ר אסתר כלפון, נבנתה מערכת בה לומדות הבנות יומיים במכללה ויומיים במדרשה בעכו.

במדרשה נלמדים לימודי תנ"ך, אמונה, מוסר, והלכה ברוח תורת הרב קוק.

אווירת הלימודים מיוחדת ומתאפיינת בחדוות לימודים ובתחושת חלוציות, בהזדהות עם התכנים הנלמדים ובשיח של בני אישיותי כללי. הקבוצה הולכת ונבנית מתוך שותפות של עמל משמח של הבנות ושל הצוות.

המדרשה מסוקמת בחלקה המערבי של עכו (קרוב לים...) בבית כנסת שאינו פעיל באמצע השבוע.

הרב ערן טננבאום ועוד. את הבנות מלוות באופן אישי תמר ברגר המלמדת גם שיעור שבועי בנושאים אישיים, בנין ובית.

ואני, טל דנה, מרכזת תוכנית זו. הגעתי לעכו לפני כשלוש שנים מעלי שבשומרון שם למדתי במדרשות ובתוכניות הוראה באזור. בצפון לא מצאנו תוכנית דומה על כן פנינו למכללה הדתית הצפונית, שאנן.

בהזדמנות זו אני רוצה מאוד להודות לפרופ' פריש על הנכונות הרבה לפתוח תוכנית זו ועל הליווי והתמיכה, לד"ר אסתר כלפון על העבודה המאומצת בהתאמת המערכות והעזרה והעידוד בכל. ולראשי המסלולים על הנכונות לשותפות.

אני תפילה, שמדרשה זו תוסיף נדבך חשוב בבניית אישיותן של הלומדות ומתוך כך בבניין יכולת ההוראה שלהן להצמחת הדורות הבאים.

גבאי בית הכנסת שמחים מאוד במדרשה ומשתלים לסייע בכל הדרוש.

במדרשה מלמדת הרבנית עידית איצקוביץ, שמגיעה אלינו מירושלים, הרב יעקב ידיד, הרב אחיקם גץ,

שיתוף בעשייה ובשיח חינוכי פדגוגי

גבורה - של מי?
הרהורים על התמודדות המד"פית עם קשיי הסטודנטית בעבודה מעשית
זוהר גדסי

הופתעתי לגלות שרק אחד הקשיים שהועלו כדילמות לשיח התייחס לעבודה מעשית ונאמר שם "שבוע הבא עבודה מעשית בגן ואפילו מפגש אחד לא הכנת..."

כשניגשתי לברר מה נעשה בשולחן, ראיתי שבעיקר עסקו בקושי של להיות סטודנטית בנושאים שונים, ובניהם: קושי בזמן, קושי בעת ביצוע המטלות ולימוד מבחן.

בכנס המסלולי של הגיל הרך שהתקיים ביום שני, י"ב בכסלו במכללה, אחד הנושאים שהסטודנטיות בחרו לעסוק בו בשולחנות המרובעים היה "גבורה בחי' הסטודנטית".

מתוך הכנס המסלולי של הגיל הרך בנושא "גבורה"

"הדרכה מוצלחת מוגנית
בטכניקות ייחודיות יצירתיות באווירה מומכת
המוזילה לאמון ושימוש פשוטה,
בליווי מתמך ומאין שעונה לצרכי הסטודנט
ומסרכה מקטורגית מקינה וטובה"

חשבתי על עבודה מעשית ועל ההתמודדויות הלא פשוטות שהסטודנטיות עוברות ושאלתי את עצמי איך זה יתכן שרק דילמה אחת מתייחסת לע"מ. אולי ע"מ זה תחום שהרבה יותר קל וזורם לסטודנטיות בגיל הרך והן יותר מחוברות לעשייה ולילדים, מאשר ללימודים העיוניים.

אך כמד"פית אני נתקלת במצבים של קשיים ודילמות רבות אצל הסטודנטיות בע"מ, אולי מרוב עומס ולחץ הסטודנטיות מדחיקות את הקשיים שצפים בע"מ.

בהכשרת מורים, תפקיד המד"פ כמרכזי ביותר, הוא עוזר לסטודנט לרכוש את המיומנויות כדי להתמודד בהצלחה עם מגוון הפעילויות הכרוכות בהוראה, תומך בקידומו ומעודדו לצמיחה אישית ומקצועית. המדריך פועל להגברת האפקטיביות של התנהגויות ההוראה ולהפחתתה וצמצום של התנהגויות בלתי יעילות (Hoover, O'shea & Carroll, 1988).

לעיתים, לאחר צפייה בפעילות/מפגש הסטודנטית חושבת שהיה טוב ונפלא ואני חושבת שהיה גרוע. כאן אני מבינה שאני צריכה להתמודד עם כלים נוספים שברשותי, שאדע איך להוביל אותה להבין מנקודת המבט שלה מה היה טוב ונפלא, ואולי דרכה גם אני אוכל ללמוד ולגלות שהיה משהו נפלא שלא ראיתי.

בשיחת המשוב אני משתדלת לזהות את צורכי הסטודנטית, לנהל את השיח ממקום שהסטודנטית תוכל לראות ולשמוע את מה שהייתי רוצה שתראה

יודפת, יעקבסון ופינטו (1975) מנסים לאושש את ההשערה כי ההדרכה מעצם טבעה יוצרת תלות, יש בה מרכיבים המעכבים עצמאות וחדשנות.

הדרכה יעילה תעזור לפתח בסטודנטיות חוויות של הצלחה ממקום של צמיחה אישית וכן לי כמד"פית שתמיד מחפשת את הדרך המתאימה בהדרכה ואת התרומה שלי לסטודנטית.

בתהליך ההכשרה ישנה תחושה של גבורה משותפת עבורי ועבור הסטודנטית. ברגע שאני מצליחה ליצור שיח מכבד ומקדם עם הסטודנטית, ממקום של הבנה מלאה, הרגע הזה מבחינתי, הוא הגבורה האישית שלי!

כאשר הסטודנטית מיישמת את הנקודות עליהן דיברנו בפעם הקודמת ומשכללת את מיומנויות ההוראה, זו הגבורה האישית שלה!

ותבין. כך, אני מאמינה, תהיה שיחת המשוב יעילה, משמעותית ומצמיחה עבור הסטודנטית.

לפי גישתו של Rogers (אצל Hoover, O'shea & Carroll, 1988) על המדריך לדאוג לאקלים תקשורתי, וזאת על-ידי האמצעים הבאים:

1. התייחסות חיובית בלתי רצויה - עניינית ובלתי שיפוטית
2. אמפטיה
3. עקביות - התאמה בין תפיסות חינוכיות ובין התנהגות

הדרכה מוצלחת מותנית בטכניקת ייעוץ יעילות באווירה תומכת המובילה לאמון ושיתוף פעולה, בליווי מתמשך וזמין שעונה לצרכי הסטודנט ובמערכת תקשורתית תקינה וטובה. לעיתים יש חשש כי במערכת יחסים שבין מדריך ומודרך יכולה להתפתח תלות, ועל המדריך להיות מודע לכך.

"גאג אפארי אספרי אה השואה, אך יהיה נה כשם לא אנסוג"

סטיבן שפילברג

בשבוע של העשרה בטבת בקרנו בכמה בתי ספר וגנים לראות את העשייה בשטח לראות את הסטודנטיות והילדים.

בבית הספר אהרון הרואה בנים הייתה פעילות של שתי כתות כיתה א'2

בהנחייתה של המחנכת טל, בוגרת המכללה. הילדים הצעירים ציירו על דף מודפס של יד, מתנה לסבתא שהייתה בשואה ולכן יש לה מספר על היד. זאת בעקבות קריאת השיר **מספר על היד**, מאת אלה דור-און.

בעקבות הפעילות נתבקשו הילדים לספר מה הם ציירו.

י. אמר: "ציירתי מטפחת כמתנה לסבתא כדי שהיא תוכל עם המטפחת לכסות את המספר, אם היא מתביישת".

א. אמר: "ציירתי כפפה, כדי שהיא תוכל לכסות

כל הכיתה לומדת סיפור זהה. כל ילד או כל קבוצת ילדים בוחרת סיפור שמעניין אותם בנושא.

לאחר בחירת המתכונת וקריאת הספרים, הילדים השתתפו בסדנת יצירה בעקבות הסיפורים. התוצרים היו ציור, או דגם.

בשבוע של עשרה בטבת הוצגו תוצרים - "תערוכת ציורים ודגמים" - ילדים יוצרים זיכרון". בבתי ספר בשבוע של העשרה בטבת ילדי כתות שלא היו שותפים לפעילות בתערוכה סיירו בתערוכה. התלמידים המסיירים עבדו עם דף תצפית. ובעקבות הסיור התקיימה שיחה בקבוצות ובמליאה.

הסטודנטיות שפעלו בפרויקט זה צילמו את התהליך והפעילות בעשרה בטבת כדי לתעד וליצור אוגדן של פעילויות לסטודנטיות במכללה.

סטודנטיות שהשתתפו במסע לפולין בקיץ תשע"ו, קבלו מלגה מהמכללה ובתמורה התחייבו לבצע פעילות תרומה לקהילה בנושא זיכרון השואה והגבורה במערכות החינוך בהן הן עובדות או עושות עבודה מעשית. הפעילויות בוצעו בשבוע של עשרה בטבת.

הפרויקט נקרא: "ילדים יוצרים זיכרון" - תערוכת ציורי ילדים בעקבות סיפורי ילדים בשואה. הפעילות התקיימה בכתות אה, או בשכבת גיל אחת או בגן. הסטודנטיות החלו בפעילות לאחר אישור מנהלת בבית הספר או הגננת המובילה בגן. לעיתים היה צורך לשכנע (את הגננת) שאפשר לעשות פעילות בנושא זיכרון השואה כבר מגיל הגן. לא כל הסטודנטיות מלמדות בבית ספר או גן דתי ולכן נתנה אפשרות לבצע פעילות לקראת עשרה בטבת או לקראת יום הזיכרון לשואה ולגבורה. רוב הכנות בצעו פעילות בשבוע של עשרה בטבת.

תהליך בניית הפרויקט הייתה בשלבים:

בחירת מתכונת הפעלת התלמידים: המורה מקריאה סיפור (מתכונת שמתאימה לגיל הצעיר, גן, כיתות א' ב').

את היד שלה שלא יראו לה את המספר".
פ. אמר: "ציירתי עוגה, וכתבתי את המילה 'עוגה',
אני רוצה להביא לסבתא עוגה כדי שהיא תשמח כי
היא חזרה מהשואה".

כיתה ו'2 בצעה פעילות
יצירתית בהדרכתה של
ענת. ענת לימדה את
התלמידים על עשרה
בטבת והקשר בין יום
זה יום הקדיש הכללי,
לשואת יהודי אירופה.
את עבודת היצירה
התלמידים עשו
בעקבות קריאת השיר
בְּבֵה שְׂרִינָה, מאת
אֲנֵדָה עֲמִיר-פִּינְקֶרְפֶּלְד.
הציורים הוצגו במסדרון
בסמוך לכתות ו'.

ענת יצרה מציורי הילדים מייצג שנראה כסרט
בהמשכים. תלמידי כיתה ו'2, היוצרים, הדריכו את
תלמידי הכתות המקבילות.
למרות שענת לא מלמדת בבית ספר אהרון הרואה,
היא פנתה ביוזמתה למנהל בבית הספר ובקשה
לבצע את הפרויקט עם תלמידי כיתה ו'2.

חטיבת ביניים רוגוזין אי' בקריית אתא, הוא בייס
חילוני, תלמידיו לא יודעים כלל מה זה 'צום עשרה
בטבת'.

רעות לוי הלל מלמדת מתמטיקה בביה"ס.
רעות בשיתוף עם הספרנית של בבית הספר
הפעילה קבוצת תלמידים - נאמני ספריה.
כל אחד מהתלמידים בחר סיפור שעוסק בשואה
ובילדים בשואה.
בעקבות קריאת הסיפור
כל תלמיד צייר או יצר
דגם שקשור לסיפור
אותו קרא.

עבודות התלמידים,
נאמני הספרייה הוצגו
בתערוכה באולם
הכנסים של ביה"ס.
לתערוכה הוזמנו כל
תלמידי שכבת כתות
ז'.

רעות פתחה את
ההתכנסות בהסבר מה משמעות יום הקדיש הכללי
בעשרה בטבת (יום תענית).
התלמידים, נאמני הספרייה הדריכו את תלמידי
כתות ז', המבקרים בתערוכה ולסיכום רעות ספרה
לתלמידים על החוויה המשמעותית אותה עברה
השנה במסע לפולין עם בנות המכללה.

סטודנטיות במסלול הגיל הרך

יום השואה הינו נושא קשה מנושא עבור מבוגרים
רבים, קל וחומר עבור ילדי הגן הרכים. נקודת מוצא

זו מעמידה את אנשי החינוך בעמדה של הזדהות
עם מצוקתם של ילדים צעירים.
הם חשים לא פעם שהם עצמם חסרי משאבים
פסיכולוגיים להתמודדות, זקוקים לילדים לליווי
ותמיכה, אך מכירים באחריות המוטלת עליהם.
כתוצאה מכך מעדיפים אנשי החינוך בגיל הרך
להימנע מלעסוק בנושא חשוב זה (דורי, נ' 2016).

במסע לפולין שהתקיים בקיץ אשתקד הצטרפו
שלוש סטודנטיות מהגיל הרך, לאורך המסע עלו
תהיות ושאלות רבות: איך ניתן להנחיל את נושא
השואה בגן?, האם נכון ללמד על שואה בגן? אם
כן, מה נכון ללמד או לדבר עם ילדי הגן ואיך לעשות
זאת?

ניצה דורי (2016), מציינת במאמרה "מדוע להנחיל
את נושא השואה לגיל הרך? - "עד כמה שנרצה
להעלים, להתעלם ולהסתיר מהילדים את אירועי
יום השואה, מתוך רצון לגונן עליהם ולהרחיק מהם
את הרוע, נגלה שהמשימה קשה עד בלתי אפשרית.
הצפירה, החנויות הסגורות, הטקסים הממלכתיים,
התקשורת המסקרת ועוד... כל אלה לא נעלים
מעיניהם ומאוזניהם של הילדים".

לפיכך, החלטנו להכיר את הנושא היטב ולבחון
באלו דרכים כן ניתן להנחיל את השואה לילדי הגיל
הרך. הסטודנטיות בחרו בסיפורים המותאמים לגיל
הרך העוסקים בנושאים שונים מעולמם של הילדים.
הסטודנטית גאות אביטבול בחרה להעביר לילדים

בגן את נושא השואה באמצעות סיפור בהמחשה.
גיל הילדים: 5-6, גן חובה.

גאות בחרה בעיבוד לסיפורה של נחמה רהב,
שתי קופסאות סרדינים. את העיבוד לסיפור
כתבה הגננת בגן בו גאות מתנסה. הגננת לקחה
את הסיפור המקורי וכתבה אותו
כך שיתאים לרמת הילדים בגן,
השמיטה מילים קשות וקיצרה
אותו. העיבוד המחודש נקרא **סיר
המרק**.

גאות בחרה לפתוח בתמונה
מוגדלת שלה בביקור בפולין,
הילדים מיד זיהו אותה.
פתיחה זו נועדה לחבר את הילדים
לסיפור, גאות אמרה להם שהיא
נסעה לפולין כדי להכיר מקרוב
את הסיפורים של האנשים שחיו
שם פעם.

בסיפור מסופר על משפחה
שעברה לגור בגטו ולא היה להם הרבה אוכל, אמא
של הבנות עבדה במטבח אצל הגרמנים ושם היה
הרבה אוכל והיא החליטה לקחת אוכל לילדים שלה.
במהלך הסיפור גאות התלבשה כמו האמא של
נחמה על מנת להמחיש לילדים בדיוק כיצד אמא
של נחמה התנהגה וקשרה את סיר המרק בין
הרגלים כדי שיהיה לנחמה ואחותה אוכל.

בסיום הקריאה גאות שאלה את הילדים איך הם
הרגישו במהלך קריאת הסיפור? מה הכי ריגש
אותם בסיפור? מה עניין אותם במיוחד בסיפור?
תשובות הילדים היו מגוונות ומיוחדות.

ילד אחד אמר "הרגשתי עצוב עם הסיפור שאין
להם אוכל", ילדה אחרת הוסיפה: "למה הם לא

לקחו איתם אוכל מהבית הקודם", ילד אחר: "זה לא
נעים לעבור דירה", ולבסוף ילד אחד אמר: "איזה
מזל שאלוהים נותן לנו בשנה הזאת אוכל בריא".
בשלב השני של הפעילות בשולחנות הציור,
גאות ביקשה מהילדים לצייר את סיר המרק שלהם,
איזה מרק הם היו רוצים לאכול אילו אמא שלהם
הייתה מביאה להם סיר מרק? איזה מרק אתם

חושבים שאמא של נחמה הביאה לה ולאחותה
לאכול?

שיתוף הורים

לאחר שהילדים ציירו את סיר המרק שלהם יקיימו
בגן תערוכה עם כל הציורים, הזמינו את ההורים
לבקר בתערוכה ולהתרשם
מהיצירות.

בנוסף, אחד האבות בגן התנדב
לספר את סיפור הגבורה של
סבתא שלו שניצלה בשואה.

פעילויות מגוונות אילו הצליחו
לחשוף סטודנטיות לחינוך לדרכי
הוראה בנושא כל כך קשה
ומורכב. יש להניח שהצלחתן
בפרויקט תגרום להן להמשיך
לעסוק בפעילויות משמעותיות
עם תלמידיהן ובדרך זו לשמר את
זיכרון השואה והגבורה.

ואולי מחנכות, מנהלות, גננות
שראו פעילויות אילו ירתמו בשנים

הבאות לעשייה החינוכית הזו.

בנוסף לפרויקט האישי בבתי הספר ובגנים
השתתפות הסטודנטיות בטקס עשרה בטבת
שהתקיים במכללה.

שנזכה להמשיך בעשייה ברוכה ומוצלחת!

מסע לטרנוב, 2016 ד"ר רותי (לביאל) עמית

עוד בטרם מלאו לי ארבע שנים, אבי התחיל לספר לאחיותי ולי על משפחתו, על פולין ועל המלחמה. היינו אז בחצר בית חולים בירושלים, לאחר שעבר ניתוח, ועד היום התמונות של מטוסים מפציצים שיירות מתערבבות בדמיוני עם הגינה היפה בה ישבנו.

שני הסבים שלי נולדו ב-1889, אנזלם לייב לבטרנוב, בנם של פרידה ויעקב, וישעיהו פייג, בנם של זיסל ונחמיה, שהיה חלבן בסקשישוב- עיירה קטנה ליד טרנוב. שניהם היו הבנים הבכורים במשפחות יהודיות "ברוכות ילדים". מכיון שהמשפחות היו עניות, שלחו רק את הבנים הבכורים ללימודים בגימנסיה ובהמשך לאוניברסיטה. שניהם למדו רפואה בווינה באותן השנים, שירתו כרופאים בצבא האוסטרו הונגרי במלחמת העולם הראשונה וחזרו להקים משפחות בטרנוב. הם טיפלו ביהודים ובגויים במרפאות שלהם.

אנזלם נשא את ארנסטינה-אסתקיה לנגר, בתם של מרכוס וחיה (לבית וסטרייך). בנם הבכור, מרכוס (מונק), אבי, נולד ב-11.5.1919 ואחיו, הנריק (הנק) צבי ליאופולד נולד ב-10.5.1921. המשפחה הייתה פולניה - הם נחשבו כ"פולנים בני דת משה", דיברו בבית פולנית, הבנים למדו בבתי ספר פולניים

שאסור ליהודים להישאר באירופה ובשנת 1934 הם עלו לישראל.

תצלום 1: הכיתה של אמי שניתנה לה כמזכרת לפני שעלתה לישראל. למטה - חתימות של עשרים הילדים. רק אחד מהם, אמיל (שמואל) בריג, שרד (עומד החמישי מימין). לימים שירת כחבלן ב"גולני" וקיבל את פרס "גיבור ישראל" על פיצוץ הגשר ליד קיבוץ גשר.

וחבריהם היו יהודים ופולנים. שני הבנים והאב ניגנו בכינורות. לאחר המלחמה אבי לא הסכים יותר לנגן כי שותפיו לנגינה לא שרדו. חברתו של אבי הייתה שרה אונגר, ואבי סיפר לי איך הם טיילו בגן הציבורי בטרנוב. לימים, כשהגעתי לאותו גן, ראיתי שהוא שונה ממה שדמיינתי לי.

ישעיהו נשא את רבקה לבית לייב (לב). בנותיהם שולמית (אמי) נולדה ב-21.6.1924 (חגגה 92 לפני כחודש) ואביבית נולדה ב-7.7.1929 (חגגה 87 לפני פחות מחודש).

ישעיהו היה ציוני וכבר בשנת 1926 נסע לארץ ישראל לברר אם יוכל לעבוד בה. אחיו הצעיר, יצחק, היה "חלוץ" והתגורר עם משפחתו בפרדס חנה. המצב בארץ היה גרוע, ולכן סבי חזר לפולין. הוא ורבקה סבתי היו פעילים בהסתדרות הציונית בטרנוב, בספריה, בביה"ס, בארגוני הספורט, הקייטנות לילדים יהודים-ציוניים ועוד.

הם אירחו בביתם מבקרים מארץ ישראל, ביניהם את המשוררים אורי צבי גרינברג וחיים נחמן ביאליק. אמי למדה בבית הספר היהודי "שפה ברורה" - שסבי היה הרופא שלו. אמי התחילה ללמוד עברית כבר בגיל שלוש. לאחר עליית היטלר לשלטון, סבתי רבקה החליטה

תצלום 4: של זיסל ונחמיה עם בנם ליבק

תצלום 5: זיסל ונחמיה עם תלקיה וחלק מנכדיהם

אבי עבר את בחינות הכניסה לבית הספר לרפואה בקרקוב בהצטיינות, אך לא התקבל ללימודים שם כי היה יהודי. הוא למד שנתיים באיטליה, עד שגירשו את היהודים מבתי הספר לרפואה גם שם.

ב-1.9.1939, כשפרצה מלחמת העולם השנייה, אבי היה בחופשת קיץ בביתו בטרנוב. אביו גויס לצבא הפולני ונספה במחנה שבויים בהונגריה ב-17.8.1943.

תצלום 3: אבי ושני אחיו זיגמונד וקרול, שהייתה להם חנות נברשות בטרנוב, שנספו גם הם בשואה. אחותו של סבי, סלה שטורם, וילדיה מרתה ומונק, נספו גם הם.

תצלום 2:

של אמי עם חברתה הסובלית לילי, אונגר, אחותה של שרה. שתי הילדות, שרה ולילה,

ואמן דורה, נרצחו בשואה. אביהן שרד את המלחמה ברוסיה והכרתי אותו בחיפה כ"דוד אונגר".

ארבעה מאחיו ואחיותיו של סבי ישעיהו עזבו את פולין לפני המלחמה או מיד לאחר שפרצה, פרט לאחיו הצעיר ליבק (לייב) פייג ואחותו תלקיה, שהתחתנה עם משה ברקלהמר, שהיה קצב.

הם היו חרדים, כמו הוריהם, ונולדו להם תשעה ילדים: מלכה לאה, פרל, ישעיהו, אהרון, לייב, טאובה, ברונקה, ברל ומינה. מלכה לאה נישאה וילדה ילדים לפני פרוץ המלחמה ובמהלכה - אך אינני יודעת מה היו שמותיהם. כל בני משפחת ברקלהמר נרצחו ביריות בשוק המרכזי של טרנוב בזמן השואה.

אנחנו יודעים שאמו ואחיו של אבי דאגו מאוד לגורלו, כי לא שמעו ממנו דבר מאז שנלכד ב-1940 ברוסיה. הם כתבו זאת לקרובים בברזיל. מהקרובים הללו אבי קיבל את התמונות האלה וגם כמה תמונות מילדותו. כך יכולתי להכיר, במקצת, את קרובי הרבים שהושמדו.

אבי ואמי נישאו ב-17.1.1946. נולדו להם שלוש בנות: אסתר-רבקה (שנקראה ע"ש שתי הסבתות), רותי ותמי. יש להם 8 נכדים, 8 נינים (כן יירבו). אבי התגעגע מאוד למשפחתו, לפולין ולמאכלים "מהבית".

שמעתי בבית הרבה פולנית - כשהגיעו חברים של הוריי וכשלא רצו שאבין מה אומרים. בכל זאת אני מבינה די הרבה ומאוד אוהבת לשמוע את השפה, כי היא מזכירה לי את אבי.

לא זכיתי לפגוש את סבותי. למזלי, גדלתי באותו בית עם דודתי אביבית, דודי משה, וילדיהם ארז, אלון, אשל ורבקה. התראינו הרבה עם בני המשפחה של אמי ששרדו. כל משפחתו של אבי נספתה, פרט לשני בני דודים - אחד ביוגוסלביה ואחד בברזיל. אנחנו משתדלים לשמור על קשר איתם, למרות המרחק. בעידן הוואטס-אפ זה הרבה יותר קל. רוב החברים של הורי היו יוצאי פולין, בעיקר מטרנוב. התראינו הרבה עם אמיל בריג, שלמד עם אמי בטרנוב, ומשפחתו, ועם פרופ' צבי אנקורי ומשפחתו, שהורי טסו עמו לפולין כשכתב שני ספרים על טרנוב, שם מוזכרים גם בני משפחתי (ערמוני אשתקד, כדקל במדבר).

תצלום 6: תמונה של צוות בית החולים היהודי בגטו. דודי, הנק (צבי) עומד במרכז. היחיד מהמצולמים ששרד הוא ארגנט, שגם נתן את התמונה לאבי.

תצלום 7: מזמן המלחמה, עוד לפני המעבר לגטו. רואים בה את דודי הנק, סבתי אסתקיה, אחותה מניה ואמן חיה לנגר.

אבי ואחיו החליטו להצטרף לאביהם בצבא. הם עזבו את אמם בטרנוב ב-4.9.19, הלכו כלילות בעקבות הצבא (בימים הפגיזו את הכבישים) עד שמצאו את עצמם בצד הרוסי של פולין, בעקבות הסכם ריבנטרופ-מולוטוב. הם עבדו שם כמה שבועות, ואז החליטו לחזור לטרנוב.

כדי להגביר את הסיכוי שמישהו מהם יגיע לאמא, הנק חצה קודם את הגבול, ואבי עשה זאת לאחר שבועיים. הנק הגיע בשלום לטרנוב, אך את אבי מונק תפסו הגרמנים. הוא ידע שהגרמנים מחזירים את ה"מסתננים" למקום שממנו באו.

הוא אמר שהגיע מפולין ורצה לעבור לרוסיה כדי ללמוד שם רפואה. הגרמנים החליטו להחזיר אותו לפולין (כמו שרצה, בעצם). הטילו על קצין להוביל אותו חזרה בג'יפ צבאי. הקצין, כנראה סטודנט ממוצא אוסטרי, אמר לאבי שלא כדאי ליהודים להיות כעת בפולין, ולכן יעזור לו למלא את מבוקשו, ויביא אותו חזרה לגבול כדי לעבור לרוסיה. זה בעצם מה שהציל את אבי.

הרוסים ראו בחור שיורד מג'יפ גרמני ונכנס לשטחם ומיד עצרו אותו כמרגל ושלחו אותו למחנות עבודה בסיביר. התנאים היו נוראיים, אך הוא שרד. הוא הגיע לארץ (כמו מנחם בגין) עם צבא אנדרס - צבא פולני שהוקם כדי להלחם בצבא הגרמני בצפון אפריקה.

סבתי אסתקיה ודודי הנק עבדו בבית החולים היהודי בגטו טרנוב, וכנראה שרדו עד שהשמידו את הגטו בספטמבר 1943.

תצלום 8: התמונה הזו צולמה בגטו ב-10.5.1942 בחגיגת יום ההולדת של הנק. הוא יושב כאן, לפניו שרה אונגר, חברתו של אבי, שמחזיקה, כנראה, את תמונתו של אבי, שחגג את יום הולדתו למחרת.

הגברים ברחו לרוסיה, כי לא האמינו שהגרמנים ה"תרבותיים" יפגעו בנשים וילדים. החרדים הקשיבו לרבנים והאמינו שינצלו.

"יהודים בני דת משה" האמינו שעתידם קשור לפולין ונשארו שם.

רק לבעלי דרכונים זרים, שנמלטו בזמן מאירופה, או לציונים, שעלו בזמן לישראל, היה, בעצם, סיכוי לשרוד.

גם כשהגיעו עולים רבים מרוסיה קיוויתי שצאצאיו יפיעו פתאום. קשה לי לשמוע את כל הסיפורים על חברים או קרובים שמופיעים לאחר עשרות שנים - הסיכוי לכך, לצערי, נמוך מאוד, ולנו זה לא קרה.

בחודשים האחרונים אני שקועה מאוד בשחזור תולדות המשפחה ובצער רב על כל אלה שלא זכיתי לפגוש. הסיפור המשפחתי מדגים כמה המקריות קבעה גורלו של אדם לחיים או למוות.

אבי שינה את שמו לעמוס לביאל כשהגיע לארץ, אבל בספר הטלפונים ובנייר המכתבים שלו הוסיף תמיד בסוגריים את השם לייבל, כדי שאם מישהו שהכיר בפולין יגיע לארץ - הוא יוכל לאתר אותו.

אחד מזיכרונות הילדות שלי הוא האזנה למדור לחיפוש קרובים, ששודר כל יום ב-13:30 ברדיו. קיוויתי, לשווא, לשמוע שדודי הנק או מישהו אחר מהמשפחה מחפש אותנו.

כנס הוקרה לרגל פרישתו של פרופ' מאורי לגמלאות ד"ר מיכל דל

משפחת מאורי, תלמידי התואר השני ומכרים רבים מהמכללה ומחוצה לה. בסה"כ נכחו בכנס כ 120 איש.

תודה רבה לעוסקים במלאכה: רגינה, גלעד, יוסי ואליעזר, מורן שעיצבה את ההזמנה, נגה שבאה לצלם וכל בנות המרפ"ד, הניה וכל עובדי המכללה ובראשם יחיאל שאיפשר קיומו של כנס מכובד וראוי ותמר בכל דבר.

הרצאה נוספת הייתה של ד"ר איילת סידלר, מאוניברסיטת אילן על יחסו של רדיק למדרשי חז"ל. ד"ר סידלר הייתה תלמידתו של פרופ' מאורי בדוקטורט ואף אמרה כמה מילים אישיות של הערכה ותודה.

בין ההרצאות הנעים את האווירה נגן הקלרינט, עירא גויפלד. הכנס התקיים באודיטוריום החדש (110), אולם מכובד ומרשים שתרם אף הוא לאווירה הנעימה והמיוחדת. כבדו בנוכחותם את הכנס בני

ביום רביעי, י"ג בטבת, קיימנו במכללה יום לעיון לכבודו של פרופ' ישעיהו מאורי. פרופ' מאורי פרש מראשות החוג לתנ"ך, לאחר תקופה ארוכה שבה תרם למכללה מכוחותיו ומידיעותיו וקידם אותה במעבר לאקדמיה.

את הכנס פתח פרופ' יחיאל פריש, נשיא המכללה, שהודה לפרופ' מאורי על תרומתו החשובה למכללה. אחריו הרצה פרופ' אוריאל סימון מאוניברסיטת אילן על הנושא: "האם רימה יעקב את אביו?".

הרצאה בבית הדין הבינלאומי בהאג פרופ' בועז כהן

בתאריך 18 בינואר הרציתי בבית הדין הבינלאומי בהאג (ICC, International Criminal Court) בנושא "עבודה עם ילדים לאחר השואה - הרלוונטיות לימינו".

ההזמנה להרצאה באה בעקבות השתתפותי בכנס ילדים ומלחמה בזלצבורג בקיץ והמפגש שלי שם עם ראש מדור פשעי מלחמה נגד ילדים בבית הדין, הגב' גלוריה אטיבה דיוויס. שם שוחחנו על החשיבות של יצירת ערוץ תקשורת בין היסטוריונים שעוסקים בתקופה שאחרי מלחמת העולם השנייה והשואה ובין האנשים שעובדים עם ילדים נפגעי מלחמה ופשעי מלחמה כיום.

זכיתי להיות שותף בקבוצה בינלאומית של חוקרים המתמחים בגורלם של ילדים מתקופת השואה ומלחמת העולם השנייה עם דגש על פעולות שיקום וחינוך של ילדים קרבנות הנאצים.

אנו מאמינים כי מחקרנו אודות העבודה השיקומית שנעשתה עם ילדים ניצולי שואה וקרבנות מלחמה מספקים תובנות חשובות למקרים דומים בימינו של התמודדות עם פגיעה בילדים הנפולים קורבן לפשעי המלחמה באזורי קרבות המוניים, בעיקר באפריקה ובסוריה.

מיליונים של ילדים נפגעי מלחמה מציפים את עולמנו, רבים במזרח התיכון המתפורר ובאפריקה. מצבם הקשה של רבים מאלו, כפי שראינו בחדשות

בתקופה האחרונה, ובמיוחד של אלו שלא ראינו דוחף אותי ואת חברי לעשות מה שאפשר כדי לתת לאלו שמתמודדים עם המצב תובנות וכיווני חשיבה מתוך הידע ההיסטורי שלנו. איננו טוענים שבידינו הפתרונות למצוקות השעה אלא שהידע ההיסטורי שאנו מייצרים יכול להתרים את החשיבה וההתמודדות עם אתגרי ההווה. ואם תאמרו שזה מובן מאליו, אספר לכם שבמקביל לקשר עם בעת הדין יצרנו ערוץ תקשורת עם נציבות ילדים במלחמה של האו"ם. אף שהם היו מאוד נחמדים הם הסבירו לנו שהתגובות שהם מקבלים מעמיתיהם הן בסגנון של "מה יש לנו ללמוד מאירועים שקרו לפני 70 שנה?"

התקופה שלאחר מלחמת העולם השנייה והשואה הייתה תקופה של משבר הומניטארי עצום שבו מיליונים נעקרו מביתם. כמו כל מלחמה - היו גם ילדים רבים בין מיליונים אלו. גם אם פחות ממה שהיה ניתן לצפות, במיוחד במקרה היהודי היו מעט ילדים. רק 11% מהילדים היהודים שרדו את השואה (לעומת 33% מהמבוגרים) וברכוז הגבוה של ילדים יהודים פולין ומזרח אירופה שרדו רק כ-2.5% מהילדים. ילדים אלו עברו חוויות מאוד קשות והיה צריך לעזור להם לחזור לחיים.

בהרצאתי תיארתי את העבודה עם הילדים ברמת המחקר וברמת המיקרו.

ברמת המיקרו זהו סיפורו של האונרא UNRRA United Nations Relief and Rehabilitation Agency.

הארגון שהקימו המנצחים מבעוד מועד על מנת למנוע אסון הומניטארי בעקבות המלחמה. ארגון זה טיפל בקרבנות הנאצים וכיניהם בילדים שהיו במחנות בגרמניה ובמקומות נוספים, על אנשי הארגון היה לאתר ילדים, לעזור להם להגיע לביתם אם היה להם, להחזיר ילדים לעמם, ולעבוד עם ילדים ניצולי השואה. עיקרון טובת הילד נתפס בתקופה זו כהשבתם של ילדים לזהות הלאומית שלהם וחינוכם על פי דרך זו.

הארגון גם החליט לעבוד עם הקבוצות הלאומיות והאתניות ולסייע להן לחנך את הילדים בדרכן. החלטה מרחיקת לכת בהקשר של ילדים יהודים ניצולים שאורגנו בבתי ילדים וקיבוצי ילדים על ידי מדריכים ציונים ואחרים.

ברמת המיקרו עסקתי בשתי סוגיות: הפרקטיקה של שיקום הילדים בבתי הילדים ובהקשבה לילדים הללו בתקופה הזו.

עבורי, ההזדמנות לדבר על נושא זה בפני גוף בינלאומי כל כך משמעותי הינה זכות גדולה והזדמנות מיוחדת לי כהיסטוריון להשתמש במחקרים שלי להשפיע על התמודדות עם מצוקות העולם, בהווה.

סיורים ופעילויות בעקבות יום הקדיש הכללי, עשרה בטבת ד"ר עדה גבל, מרכזת הנחלת השואה ותודעתה

כחלק מתהליך ההכשרה של הסטודנטיות שלנו הן עוברות בכל שנה יום עיון בנושא הנחלת ותודעת שואה. לכל שנתון מותאם יום בו הסטודנטיות לומדות ומודרכות בנושאים השונים הקשורים בנושא הטעון כל כך רגשית, חינוכית והיסטורית.

ומעסיקה את הבנות שהעלו חששות אישיים מהתמודדות עם הנושא. לקראת יום השואה ייסעו בנות המסלול ליום ביקור במוזיאון יד ושם.

בהיותנו מכללה צפונית אני רואה את הביקור בבית לוחמי הגטאות כחשוב ביותר להבניית זהות ישראלית של הסטודנטיות שלנו על רקע המרחב בו הן חיות. לכן גם הגדרנו את הנושא המרכזי של היום בעיצוב הזיכרון: בין הישראלי לאישי.

זכינו בצוות הדרכה מיומן ומוצלח. גננת לשעבר ליוותה את המסלול לגיל הרך ועל אף שהיום לא היה מוגדר פדגוגי נוצר שיח מקצועי עשיר בין הסטודנטיות למדריכה. גם בקבוצות האחרות נוצר שיח קולח בין הסטודנטיות למדריכות. הן התנסו בקריאת עדויות, סוגיות של תיעוד והנצחה, באחת התערובות הסטודנטיות למדו באופן עצמאי בסיוע מכשירי טבלט על תולדות יהדות הולנד בשואה, ובחדר זיכרון הבנות נתחו מיצג וידאו חדש.

ביום הקדיש עצמו נערך טקס מרכזי לכלל הסטודנטיות בניצוחן של ד"ר נורית רונן וגבי רעות שפירא בהשתתפותן של הסטודנטיות וחברות הסגל שיצאו בקיץ האחרון למשלחת בפולין. על הבמה הציגו לנו בנות המשלחת את חוויותיהן האישיות מהסיור, שיתפו אותנו בקטעי יומנים שהן כתבו, והזכירו בני משפחה שלא שרדו. היה טקס מכובד ומרגש והנוכחות של כלל הסטודנטיות שמילאו את אולם שלמה הייתה משמעותית ביותר.

בית לוחמי הגטאות מתעדכן כל הזמן, במפגש נחשפנו למיצגים חדשניים המוצגים בעזרת טכנולוגיות חדשות ביותר ואני בטוחה שהבנות לקחו איתן משם לצד המסרים ההומניסטים וההיסטוריים גם אתגרים פדגוגיים כיצד ניתן להגיש גם את האירועים הקשים ביותר בתולדות העם היהודי בעת החדשה באמצעים ויזואליים חדשניים ומתקדמים.

הסטודנטיות של שנה ב' נסעו שבועיים לאחר עשרה בטבת לביקור בבית לוחמי הגטאות. הביקור במוזיאון הנמצא בקרבת המכללה חשוב מאוד בעיני כחלק מעיצוב הזיכרון בחברה הישראלית. בית לוחמי הגטאות נבנה שנים לפני יד ושם, ויש לו חלק משמעותי בעיצוב זיכרון השואה בחברה הישראלית כולה.

לאחר הטקס נשארו הסטודנטיות משנה א' להרצאת מבוא היסטורי לשואה שהעברתי להן. לאחר ההרצאה קיימנו דיון קצר על ההתמודדות האישית, כמורות וגננות לעתיד, עם הנושא. ההתמודדות האישית שלהן כבנות הדור המחבר שראו ושמעו עדויות מכלי ראשון לבין תלמידיהם לעתיד שכבר לא יכירו ניצולים באופן אישי היא סוגיה שמטרידה

בובליל. על הסיוע בארגון הימים הללו ומעורבות בכל הפרטים תודה לטלי פריד. ואחרונה להניה ארנון היקרה שמנהלת את כל העניינים הטכניים ביד רמה.

כמי שליוותה את שלושת ימי ההתכנסות אני מבקשת לומר לכל אחד ואחד מכם שזכינו ללמד וללוות חבורת נשים צעירות סקרניות, רציניות, שאפתניות בעלות פתיחות ורצון אמיתי להתקדם ולצמוח.

בפנינו שהקבוצה מאוד מרשימה ביכולות, ברצון ללמוד ובהתנהלות.

הימים היו מאתגרים מאוד לצוות המדריכות שליווה את הסטודנטיות. סדר היום היה עמוס ביותר, ההתמודדות עם חומרים קשים שהביאה את הבנות לעיתים למצבים נפשיים קשים ועוד.

אני מבקשת להודות מאוד למדריכות רעות שפירא, אורנה שניידר וזהר גדסי שליוו את בנות שנה ג'. ולתקווה חבובא, גלית מלכה, עליזה בן שושן וגרנית

שנה ג' נסעו כבר ביום שלישי שלפני יום הקדיש ליום עיון פדגוגי במכון משואה ביד-יצחק. זה שיתוף הפעולה הראשון שלנו כמכללה עם מכון משואה. היום התנהל על פי מסלולים והסטודנטיות התמודדו בסדנאות השונות עם שאלות של עיצוב תודעה, קבלת השונה, עיצוב הזיכרון בחברה הישראלית במשפט אייכמן, סדנאות אומנות ועוד.

היה יום מאוד עמוס והסטודנטיות, על פי רוב, ייצגו את המכללה בכבוד. צוות ההדרכה חזר והדגיש

שיח מרצים בקיבוץ לביא רעות שפירא

יום ראשון לחופשת הסמסטר. ראשי חוגים ומסלולים נפגשים בקיבוץ לביא ליום עיון משותף. נושא היום הזה הוא קידום איכות ההוראה באקדמיה. עוד לפני שנוגעים בתכנים - רוצה להתייחס רגע ל"כותרת". בחירת נושא ליום כזה היא אמירה. והאמירה היא משמעותית מאוד.

בתקופה האחרונה עוסקים רבות בחדשנות פדגוגית ובגיוון דרכי הוראה למידה. עצם ההבנה שכדי שהסטודנטיות שלנו יעשו זאת, אנחנו כמורי מורות צריכים לעשות זאת היא חשובה ויפה בעיני.

החווייה האישית שאני באה איתה ליום הזה, היא חוויה של קושי גדול שעולה מהסטודנטיות במסלול העל-יסודי בנושא הזה של פדגוגיה חדשנית.

הסטודנטיות חוות את השטח, את המורות שכדי "להספיק את החומר

לבגרות" מלמדות באופן פרונטאלי, את חוסר הרצון של המורות "לשחרר" את ההקניה ואת הלמידה ולהעביר אותה לתלמידות. כל שיח על שינוי בדרכי ההוראה-למידה גורר תסכול גדול מצד הסטודנטיות שכן הן מרגישות את המתח בין ה"רצוי" ל"מצוי".

חלק מהפתרון למתח הזה, גלום בשאלה שבה אנחנו עוסקים היום.

איך מקדמים את איכות ההוראה באקדמיה? הרי גם לנו, מורי המורות, יש חששות, גם אנחנו רוצים להספיק, גם אנחנו רוצים להרגיש את האחריות בשמירה על ההוראה "בידיים שלנו". ומצד שני, אנחנו רואים את החשיבות בשימוש ב"מודלינג" עבור הסטודנטיות.

"השיח על האורחים המסככים

זייטום חדשנות פדגוגית בהוראה באקדמיה

הוא שיח משחרר...

הוא מאלץ את המזנה

שכולן מתמודדות עם חסמים מאלוניה בהוראה

ויחד עם זאת מביא איתו תקווה"

- קודם כל באקדמיה...?
- איך מתמודדים עם הסביבה הפיזית במכללה (ובשטח, כמובן) המותאמת להוראה-למידה פרונטלית? ועוד, ועוד...

השיח על הגורמים המעכבים ביישום חדשנות פדגוגית בהוראה באקדמיה הוא שיח משחרר. התובנה המרכזית שלי היא שכולנו מתמודדים עם אותם חסמים: חשש מאובדן שליטה, זמן הכנה, חשש מטכנולוגיה, היענות לדרישות הסטודנטיות וכו'.

השיח על הגורמים המקדמים מביא איתו תקווה. חשיבה משותפת של חברי צוות, ליווי למרצים לצורך תחושת ביטחון ובעיקר עצם השיח על הנושא, המגביר את המוטיבציה לשינוי.

שיא החוויה מבחינתי היה תרגול של למידה אחרת - למידה בחברותה בסדנה שהעבירה מרים. חוויה אישית מעצימה, של למידה משמעותית. מרגישה שעם החוויה החיובית הזאת - ניתן להמשיך ולהעביר את זה הלאה!

המשך עשייה מבורכת ומקדמת!

- ומכאן - הרבה שאלות:
- איך נעשה את ההבחנה ההכרחית בין לומדים מבוגרים (הסטודנטיות שלנו) ובין לומדים צעירים (תלמידה)?
  - איך ניתן לשנות את הפרדיגמה בנוגע ל"מי אחראי על הלמידה"? לא רק בכיתה, אלא

גן בעדן - מקרא בעיון הגאולוג

פרופ' מיכה קליין

קריאה בספר הספרים מנקודת ראותו של איש מדעי כדור הארץ, מעלה שאלות ביחס לזיהוי מקומות גאוגרפיים ולהבנת תהליכים גאוגרפיים המוזכרים או נרמזים במקרא.

ספר זה הוא המשך עבודתי לאחר פרסום הספר "ארץ וימים: איש מדעי כדור הארץ קורא מקרא" (2015, הוצאת שאנן).

התגובות לספר "ארץ וימים" הן מאנשי בית המדרש שגיליתי להם טפח קטן מתחום מדעי כדור הארץ, והן מחברי אנשי המדע שגיליתי להם כי לפעמים יש במקורות היהודיים חומר שאפשר להפיק ממנו מידע מדעי, עודדוני להמשיך ולעסוק בסוגיית מקרא-מדעי כדור הארץ.

שאננט - עלון השבת של המכללה

החל מפרשת בראשית תשע"ז החלה המכללה להפיץ את "שאננט", עלון השבת לפרשות השבוע. בעלון שותפים מרצים וסטודנטים ואף אורחים כותבים מבחץ. העלון מופץ לכל הסטודנטים והמרצים במכללה ולעוד מאות אנשים מחוצה לה. העלון מקבל תגובות חמות ואוהדות. מוזמנים לכתוב לפי הפרשות ולשלוח כשבועיים לפני מועד פרסום הפרשה למייל של ד"ר ניצה דורי.

בספר זה יש שלושה שערים:

האחד עוסק בסובב של ארץ שנער (מסופוטמיה) שבה חי אברהם, אבי האומה, עד לקבלת הציווי לך-לך. השער השני עוסק במחצבים ובחומרי הגלם המוזכרים במקרא. השער השלישי עוסק בסובב ובסביבה. כל אחד מפרקי הספר כתוב כיחידה בפני עצמה, ולכן הקורא אינו מחויב לקרוא ברצף את פרקי הספר.

פרופ' מיכה קליין, גמלאי אוניברסיטת חיפה, עוסק עשרות בשנים במחקר ובהוראה (B.Sc.) בתחומי מדעי כדור הארץ. השלים את חוק לימודיו באוניברסיטה העברית (Ph.D.) ובאוניברסיטת לידס, בריטניה (M.Sc.).

נושאי המחקר העיקריים בהם עסק הם:

מורפולוגיה נחלית - בעיקר בתחומי אגן ההיקוות של הירדן, ומורפולוגיה חופית - בעיקר לאורך חופי הים התיכון של ישראל.

בנוסף להוראה באוניברסיטת חיפה, לימד שנים רבות גם במכללות להוראה כמו המכללה האקדמית בית ברל (עמד בראש החוג לגיאוגרפיה) ובאורנים, המכללה האקדמית לחינוך והוראה.

כיום M.Ed. מלמד בשאנן, המכללה האקדמית הדתית לחינוך, בחוג למקרא במסלול וחבר מומחה בוועדה לשימור הסביבה החופית של משרד הפנים מאז הקמתו.

לו כלה דרכנו פרופ' שרגא פישרמן

איננו בוחרים את הורינו, לרוב איננו בוחרים את ילדינו והבחירה המשמעותית ביותר בחיינו היא הבחירה בבן/בת זוג.

לבחירה זו השלכות רבות על חיינו ועל תחושות הרווחה שלנו. כיצד בוחרים ילדינו-חניכנו בבן/בת זוג; האם וכיצד מחנכים אותם לכך; מה דעתם על תהליך הבחירה; מה השלבים שהם עוברים בתהליך הבחירה; האם ניתן להקל עליהם בתהליך והאם ניתן לדלג על אי אלו שגיאות?

ספר זה מנסה להתחקות אחר תהליכי ההיכרות, החיזור וקבלת ההחלטה להינשא בקרב בוגרים צעירים דתיים. הספר הוא תוצאה של מחקרים שהתמקדו בחברה הדתית-לאומית ונמשכו כתריסר שנים.

ארבעה עשר הפרקים הם מסע המתחיל בחינוך הנפרד, חינוך לצניעות, תדמית שני המגדרים, הבדלי מגדר המשפיעים על האינטימיות, הכנה לדיוט, מה חשוב יותר היופי או האופי, הדייטים, שמירת הנגיעה, ההתלבטות, האירוסין והתקופה שבין האירוסין לחתונה. פרק הסיכום מנסה להעלות מספר תובנות העולות מן הספר, לצד שאלות שונות פתוחות.

הספר מבוסס על ראיונות עומק, קבוצות מיקוד, נרטיבים, שאלונים שהועברו למאות בוגרים צעירים ומידע שנלקח מאתרים באינטרנט. מבחינות רבות, ספר זה המתמקד בחברה הדתית-לאומית-תורנית, הוא ספר המשך לשניים מהספרים הקודמים שהתמקדו בדתל"שים. הספר מזמין את הקוראים למסע הנוגע בנקודות הרגישות ביותר שבחיינו. הספר מיועד למחנכים, ליועצים חינוכיים, למטפלים, להורים, למדריכים בתנועות הנוער, לחוקרים ולבוגרים הצעירים.

פרופסור שרגא פישרמן הוא חבר סגל במכללת שאנן ועורך כתב העת "הייעוץ החינוכי". עד כה פורסמו שבעה מספריו: סוגיות בפסיכולוגיה בגישה הפסיכודידקטית, נוער הכיפות הזרוקות, על מה אבדה - זהותן האמונית של הדתל"שיות, הכשרת מחנכי כיתות (בשיתוף), להיות מחנך - סיפורה של מכללה בניסוי (בשיתוף), הזולה של חצרוני, זהות מקצועית ושחיקה בקרב עובדי חינוך.

את הספר ניתן לקנות בחנות המרפ"ד

אירוע השקת כתב העת האקדמי "בין השורות" ליצירה ולחקר ספרות ילדים ונוער במכללת שאנן

המכללה האקדמית הדתית לחינוך "שאנן" בחיפה השיקה ב-18.12, יום א', את כתב העת האקדמי החדש ליצירה ולחקר ספרות ילדים ונוער "בין השורות". מערכת כתב העת בנויה מסגל אקדמי המגיע ממוסדות שונים בארץ - מכללות ואוניברסיטאות.

ספרות ילדים ונוער מחנכת לערכים, מחנכת לחוויית קריאה, שתלווה את הקוראים הצעירים גם בהמשך, וחקר אותה ספרות הוא המנוע המצמיח אותה מבחוץ ומפרה אותה.

הכוח הפנימי של היוצרים הוא הכוח הכותב. הכוח החוקר את אשר כתבו הוא הכוח המקדם, המייחצן, הבודק, המשווה, העומד על דקויות, שגם היוצרים עצמם לא היו מודעים להם בשעת הכתיבה.

ד"ר ניצה דורי, עורכת כתב העת, מספרת על הרציונאל שעמד מול עיניה בייסוד כתב העת: "קול קרא לי והלכתי והלכתי כי קרא הקול" כתבה חנה סנש. הקול הפנימי הזה קרא גם לנו, לקום, לייסד כתב עת נוסף לחקר ספרות ילדים ונוער בנוסף על הקיימים, שכבודם במקומו מונח, ללכת עם הפנס לא למקום שכבר מואר שם, אלא דווקא למקום שעדיין חשוך ולהדליק דווקא שם את הלפיד שלנו.

הלפיד של החיבור הרב תרבותי בין חברי מערכת שונים ומגוונים תוך מנגנון בקרה פנימי, שמקפיד להוציא תחת ידיו את הטוב ביותר עבור קוראיו". את הערב פתח בדברי ברכה פרופ' יחיאל פריש, נשיא המכללה, המעודד והתומך של רעיון כתב העת.

אחריו הרצתה ד"ר אסתר מלחי, חברת מערכת כתב העת וחוקרת שני תחומי ספרות עיקריים: "עולם הפיוט" וכן כבר 45 שנה עוקבת אחר התפתחות ספרות הילדים החרדית. ד"ר מלחי לימדה שנים רבות במכללת "אורות ישראל" הקימה ועמדה בראש החוג לספרות ב"מכללה ירושלים" בכית וגו. באירוע ההשקה היא נשאה את הרצאתה בנושא "תכנים ותבניות בספרות הילדים כמבשרי תהליכים בחברה החרדית".

נגנית החליל רז דויד, סטודנטית במכללת שאנן, השמיעה באתנחתא מוזיקלית את היצירות: למעלה עלה, אגדלך, שירת העשבים וטוב להודות לה'.

ההרצאה השנייה בערב ההשקה הייתה של ד"ר סמדר פלק-פרץ, אף היא חברת מערכת כתב העת החדש "בין השורות".

ד"ר פלק פרץ מלמדת ספרות השוואתית במכללת אורות ישראל, מכללת דוד ילין ומכללת תלפיות, במסגרת החוגים לספרות וספרות ילדים, והחוג לאנגלית ועוסקת אף בהדרכה פדגוגית.

עוסקת בחקר ספרות ילדים ונוער וכן במחקר השוואתי של ספרות נשים עברית ואמריקאית.

ד"ר פלק פרץ נשאה הרצאה קצרה בנושא: "נשמור על הסביבה, נשמור על עצמינו: טיפוח מודעות לחינוך סביבתי ביצירות נבחרות לגיל הרך מאת רינת הופר".

ד"ר לילי גלזר, חברה נוספת של כתב העת "בין השורות" חתמה את אירוע ההשקה בברכה בשם כל חברי מערכת כתב העת.

ד"ר גלזר מלמדת באוניברסיטת בר אילן ובמכללת סמינר הקיבוצים, עוסקת בספרות ילדים ובספרות נוצרית בימה"ב.

בכרך הראשון של בין השורות נדפס מאמרה: "תחיית הקול הילדי (המושקף) לאור יצירתם של נורית זרחי, רותו מוזן ואתגר קרת".

כעת נערכת מערכת כתב העת "בין השורות" לקבלת מאמרים לחוברת השנייה של כתב העת. הצלחה לכותבים והנאה לקוראים!

חברי סגל יקרים!
בחרנו לסיים במסר קטן לקראת סיום סמסטר א'.

בתהילים קט"ז מופיעים הפסוק הבא:
"אנה ה' כי אני עבדך, אני עבדך בן אמתך פתחת למוסרי"

כלי לפתוח ספר תהילים - האם תוכלו לומר אם יש טעות במילה הראשונה הכתובה - "אנה"?
האם לא היה צריך לכתוב "אנא"?
לא. זו אינה טעות!
גם אם לאורך כל הדרך חשבנו שאנו מבקשים מה' במילת הבקשה "אנא" כל אימת שקראנו פסוק זה (גם בתפילת הלל בראשי חודשים), הרי שהכתיב המקורי הוא "אנה". איפה. היכן.

לעיתים אנו מבקשים - אנא. בבקשה. שתעשה אותנו כלי לשליחותך בעולם. שנזכה ללמוד וללמד.
ולעיתים אנו שואלים - אנה. אנה מועדות פנינו? אנה דרכנו?
לעיתים אנו מבקשים כדי לחלוק אחריות, כדי לסמוך על מישהו אחר שיעשה עבורנו, כדי לבקש עזרה במקום שבו יכולנו לסייע לעצמנו.
יש מקרים בהם אנו צריכים לצאת מהמצב של התלויים בחסדי האחרים, מהמצב של המבקשים "אנא", ולומר לעצמנו: אנה? היכן אנחנו בתמונה? לצאת מהכבלים התולים אותנו באחרים, לפתוח את המוסרות, להשתחרר ולמצוא את עצמנו, עוזרים לעצמנו, מגיעים למה שאנו מגיעים בכוחות עצמנו.

אנו תמיד מעודדים שיתוף פעולה בין חברי הצוות האקדמי במכללה, וגם אלה ראויים וברוכים, עזרה הדדית היא נהדרת לנותן ולמקבל. אבל הישגים שהצלחנו להשיג בכוחות עצמנו, הם ההישגים המתוקים ביותר!

שלכם ובשבילכם,
טלי וניצה